

Срђан КАТИЋ*

Историјски институт
Београд

Татјана КАТИЋ*

Историјски институт
Београд

Радомир Ј. ПОПОВИЋ*

Историјски институт
Београд

**ОБНОВА ЦРКВЕ У МАЧВАНСКОЈ ЦРНОЈ БАРИ
1781. ГОДИНЕ****

Анстракт: У раду је приложен османски документ из категорије илама од 2. јула 1781. године о обнови цркве у Црној Бари у Мачви. Документ се чува у Архиву Председништва Владе Републике Турске у Истанбулу и сведочи о процедури обнове хришћанских богомоља у 18. веку, али и о функционисању османске власти у Београдском пашалуку. Црква у Црној Бари једна је од најстаријих цркава у Мачви, саграђена је вероватно почетком 18. века. Турци су је уништили у време Првог српског устанка. Поново је саграђена 1927. године.

Кључне речи: илам, 1781, црква, Црна Бара, Мачва, валија, кадија.

Црна Бара захваљујући књижевном делу Јанка Веселиновића једно је од најпознатијих мачванских насеља.¹ У османским пописима из

* srdjan.katic@iib.ac.rs

* tatjana.katic@iib.ac.rs

* radomir.popovic@iib.ac.rs

** Рад је настао као резултат истраживања на пројекту Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије *Од универзалних царстава ка националним државама. Друштвене и политичке промене у Србији и на Балкану* (Ев. бр. 177030) и *Европа и Срби (1804–1918): Подстицаји и искушења европске Модерне* (Ев. бр. 177031).

¹ „На северозападној страни Мачве, баш у самом кључу, где се Дрина у Саву улива, лежи Црна Бара. То је старо село. Прича вели да се негда звало Јордан. Ту се,

16. и с почетка 17. века село Црна Бара не наводи се међу селима нахије Горња Мачва у Зворничком санџаку.² У дефтерима се, уместо села, помиње само бара Црна Бара, поред друма који је од скеле на Сави код Митровице водио у правцу југозапада, а која нема везе са данашњим селом.³ У историјским изворима о овом селу, као за већину мачванских села, више се зна од времена аустријске окупације Србије (1718–1739). У том раздобљу у Црној Бари налазио се погранични одред српске народне милиције под командом знаменитог Вука Исаковића.⁴ Положај Црне Баре описује аустријски ухода Перетић осамдесетих година 18. века.⁵ За време Првог српског устанка у Парашници код Црне Баре налазила се устаничка добровољачка војска, „голи синови“ Зеке буљукбаше, што је описано у Веселиновићевом роману *Хајдук Станко*.

у једној дринској отоци, Старачи, која изнад села тече, удавила девојка, јединица у мајке, која беше са мајком, у госте. Кажу, да је мајка тако тужно нарицала да нико ко ју је чуо не могаше заборавити њене запевке. У запевци назвала је отоку „Црном баром“, а околна села назваше и сам Јордан тим именом“ (Ј. Веселиновић, *Хајдук Станко*, Народно дело, Загреб 1933, 4).

² *Vašbakanlık Osmanlı Arşivi Istanbul, Tapu Tahrir Defterleri* (TD) 260, s. 229–255; TD 743, s. 185–213; А. Handžić, *Dva prva popisa Zvorničkog sandžaka (iz 1519. i 1533. godine)*, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Srpska akademija nauka i umetnosti, Građa knjiga XXVI, Odeljenje društvenih nauka, knjiga 22, Sarajevo 1986.

³ TD 260, s. 230–231; TD 743, s. 186–189.

⁴ Горњи књижевни опис употпуњује извештај гувернера аустријске окупационе управе у Србији Александра фон Виртемберга Дворском ратном савету 29. децембра 1725. године у којем је наведено да чета капетана Вука Исаковића са седиштем у Црној Бари броји осамдесет наоружаних људи који чувају границу од Црне Баре на северу до Бадовинаца на југу. На том простору биле су следеће стражарнице: Јордан, Црна Бара, Лазарет и Бадовинци. У извештају је наведено да је Јордан „прва стражарница“ и да се налази код Јордана на реци Дрини, „и то између две баре, од којих се једна зове Дриница, а друга Црна Бара, одакле се контролише терен један час хода, десно од Раче, где се Дрина улива у Саву, односно један час лево, према Црној Бари.“ Друга стражарница је код „села Црне Баре, које је удаљено од Јордана отприлике 1 час хода. Између Црне Баре и реке Дрине је лепа равница, од чије земљорадње и сточарства може да се живи“ (С. Пецињачки, *Распоред домаће милиције аустријске краљевине Србије у 1725. години*, Зборник радова Народног музеја у Чачку VIII (1977) 41; Исти, *Подаци о уређењу србијанске милиције у 1728/29. години*, Зборник радова Народног музеја у Чачку VII (1976) 178.

⁵ Д. Пантелић, *Војногеографски описи Србије пред Кочину крајину од 1783. и 1784. године*, Споменик СКА LXXXII 64 (1936) 137.

Црква у Црној Бари једна је од најстаријих цркава у Мачви. У историографској литератури и периодици о њеној прошлости није написана ниједна студија, док у народном предању постоје нејасне представе о њеном постојању.⁶

Из постојећих објављених извора и литературе извесно је да је црква у Црној Бари постојала пре 1715. године. Наиме, администратор Ваљевске епархије Андреј Јоакимовић у извештају београдско-карловачком митрополиту Вићентију Јовановићу оставио је детаљан опис црнобарске цркве средином тридесетих година 18. века – о чему ће бити још речи – наводећи да је антиминос (четвороугаона тканина у којој су умотани и ушивени делови светитељских моштију) у црнобарској цркви године 1715. освештао тадашњи епископ Јоаникије Мартиновић.⁷ С обзиром на то да се Црна Бара не помиње у османским документима 15. и 16. века, то значи да је село Црна Бара основано током 17. или најкасније почетком 18. века.

Црква је постојала током 18. века, о чему сведочи и овај османски документ, све док је Турци нису срушили за време Првог српског устанка 4/16. маја 1809. године.⁸ После завршетка Другог српског устанка мачвански старешина Симо Катић Прекодринцац је у Глоговцу, селу у којем је живео, саградио нову цркву 1817. године.⁹ Црнобарски свештеници су током

⁶ Садашњи свештеник у Црној Бари Иван Полић саопштио нам је да у цркви не постоји летопис, али зна да се према усменом предању стара црква налазила на локалитету Црквине, код старог гробља у Црној Бари. У летопису Цркве Св. Петра и Павла у Глоговцу пише да је између села Црна Бара, Глоговац и Црнобарски Салаш, на локалитету Црквине, постојала црква која је због упада Турака после 1817. срушена, а део цркве је преко ноћи пренет у Глоговац. То је наводно учинио старешина Сима Катић (Т. Марковић, *Царске двери у Народном музеју у Шапцу: део иконостаса некадашње црнобарске цркве, рад зографа Стојана Поповића*, Museum. Годишњак Народног музеја у Шапцу 1 (2000) 210). Прото Хаџија, *Освећење цркве у Црној Бари*, Весник, недељни црквенополитички лист VIII, 32 (1927) 1–3; *Енциклопедија православља*, III, П–Ш, Београд 2002, 2077.

⁷ Д. Руварац, *Митрополија београдска око 1735. године*, Споменик СКА XLII (1905) 156; Љ. Стошић, *Речник црквених појмова*, Београд 2006, 19.

⁸ Приликом освећења цркве у Црној Бари у септембру 1927. прота Михаило Вучетић навео је следеће: „Турци су је у сваком сукобу рушили и палили. Последњи пут порушена је, како један запис на једној старој књизи црквеној гласи, 4. маја 1809“ (Прото Хаџија, *нав. дело*).

⁹ Познати српски књижевник Јоаким Вујић током свог боравка у Глоговцу 1827. године састао се са Катићем, који му је казивао да је прву цркву у Глоговцу саградио у време Првог српског устанка. Ту цркву су Турци уништили 1813. године,

19. века службу вршили у глоговачкој цркви која је тако постала матична црква за околна села: Црну Бару, Баново Поље, Совљак, Клење, Црнобарски Салаш и житеље карантина на Рачи.¹⁰ Када је глоговачка црква затворена 1912. године, служба у Црној Бари вршена је у школској учионици. Садашња црква посвећена Вознесењу господњем свечано је освећена 1927. године.¹¹

Горепоменути извештај из средине тридесетих година 18. века омогућава нам да реконструишемо изглед цркве у Црној Бари. Дакле, црква је била посвећена Св. Ђорђу. Грађена је од ћерпича и покривена је храстовом шиндром. Црква је била дуга око 13 метара, широка 5, 5 метара и висока око 2, 8 метара. Имала је двоја врата: са запада и севера и по два прозора у олтару („по стари обичај постављени“) и наосу. Звонара са једним звоном налазила се поред цркве. На цркви су била два крста док се један крст налазио на звонари. Црквена порта била је „добро“ ограђена и у њу се улазило кроз двоја врата. Унутрашњост богомоље била је скромна: патос од цигала и свод од дасака. Женска припрата била је ограђена даскама. Олтар је био преграђен са обе стране ћерпичем, циглом и даскама. На олтару су била троја врата, једна царска. Царске двери су биле „изображене“ и на њима је било представљено „благовећшеније пресв. Богородици, доста љпе.“ На десном иконостасу икона Христова „на велико коло“, на левом иконостасу икона Пресвете Богородице, а

па је Катић са дозволом Јеврема Обреновића основао нову „от дрва повелику цркву“ посвећену Вознесењу Христовом (Ј. Вујић, *Путешествије по Србији 1827. године*, друга књига, Београд 1902, 81–82). У списку који је командат Подринско-савске команде Јованче Спасић послао кнезу Милошу 23. фебруара 1837. године (по старом календару) о саграђеним црквама у Мачви за време владавине кнеза Милоша наведено је да је црква у Глоговцу сазирана 1817. „обштенственим“ трошком (М. Васиљевић, *Мачва, историја, становништво*, Богатић 1996, 137). Према усменом предању, делове срушене црнобарске цркве у Глоговац је пренео Сима Катић у чему су му помогли Пантелија Глигорић, Никола и Димитрије Милосављевић и неколико људи из Бадовинаца „којима је Сима Катић обећао дати звоно и двери из црнобарске цркве (Т. Марковић, *нав. дело*, 210).

¹⁰ Глоговачкој цркви 1879. године припадале су следеће парохије: бановопољска са свештеником Светиславом Милиновићем, клењачка – Данило Дукић, црнобарска – Михаило Вучетић и глоговачка -Милош Веселиновић (Г. Васин, *Свештенство шабачке епархије по попису из 1879. године*, Мешовита грађа (Miscellanea) XXXV (2015) 268). Видети приповетку Јанка Веселиновића, *Недеља, један дан из живота глоговачке цркве*, Весник српске цркве VI, св. 3 (1895) 231–243.

¹¹ Прото Хаџија, *нав. дело*; *Енциклопедија православља*, III, 2077.

изнад двери икона са представом Христове молитве са 12 апостола. Испред двери је постављен крст на којем је у средини представљено распеће Христово, док је с леве стране крста представљена Богородица, а са десне стране Јован Претеча. У цркви су се налазила још два цвета, и по два дрвена и гвоздена чирака. На налоњи (покретан сточић, с косом површином) налазило се још 14 мањих икона, полијелеј (свећњак) за дванаест свећа био је од туча и под њим се налазило „нојево јајце“. У олтару се налазила мала камена трпеза, коју је 1732. освештао епископ ваљевски Доситеј Николић, плаштаница и поменути антиминос у којем су се налазиле мошти мученика [није наведено којих]. На антиминосу се налазило јеванђеље, дрвена кутија и св. тело, литургија на руском. Проскимидија (северни део олтара) била је усечена у зид и ту се налазио чаршав од платна и два тучана чирака. Путир (чаша) и дискос (тањир на којем се за време литургије налази хлеб) су били од лима, гвоздена кашика, аер (заједнички покривач за дискос и путир) и дарци (покривач за свете дарове) су нови и сачињени су од црвене свиле, опшивене „сребрном“ чипком. Свештеничка одежа била је сашивена од бега, стихар (свештеничка хаљина равног кроја) од црвене свиле, фелон (дугачки свештенички огртач без рукава) од зелене свиле, а наруквице од зелене свиле, епитрахил је био нов. Црква је имала „умивалницу“, крстионицу и анафронику (тас за нафору) од бакра, „укрупац“, „ибричић“ и три тучана кандила. Од црквених књига црнобарска црква је располагала са два октоиха, једним апостолом, цветним триодом и фарисејским триодом на руском језику и једним зборником на српском. Црквени барјак био је на „мусулу изображен.“¹² Свештеник црнобарски био је у то време Павел (Павле).¹³

После аустријско-турског рата 1737–1739. године већина манастира и цркава су порушени или запустели. Султановим ферманом 1766. године укинута је Пећка патријаршија. Јурисдикција над српским црквама и манастирима у Османском царству пренета је на Васељенску патри-

¹² Д. Руварац, *нав. дело*, 156.

¹³ У једном другом документу који се односи на списак цркава и свештеника у Ваљевској епископији у Мачви су постојале цркве у следећим селима /у загради је наведен број кућа у селу/: Табановић (28) – поп Мојсије; Дреновац (17); Прека Бара (16); Велики Метковић енорија манастира Чокешина (16); Богатић (36); Змињак (25); Шанац Прњавор (80), енорија Чокешине; Липолист (16), Бела Река (4); Шанац Черна Бара (70) – поп Павел; Ноћај (20) – енорија попа Симеона (Н. Радосављевић, *Ваљевска епископија у Извештају из 1735*, Гласник. Историјски архив Ваљево 31 (1997) 38–51; Исти, *Ваљевска епископија 1718-1739*, Гласник. ИАВ 32 (1998) 9–33).

јаршију.¹⁴ Поправка и обнова оронулих и у елементарним непогодама оштећених или порушених цркава, уопштено је била дозвољена у Османском царству, али уз изричиту дозволу и под тачно одређеним условима. Најважнији од њих био је да изведени радови ни на који начин не наруше првобитно стање.¹⁵

Документ који доносимо у прилогу налази се у Архиву Председништва Владе Републике Турске у Истанбулу у збирци аката који се тичу верских послова немуслимана и њихових задужбина.¹⁶ У питању је извештај кадије Шапца у вези цркве у селу Црна Бара, састављен 2. јула 1781. године, чији је један примерак послат београдском везиру, а други (овај који представљамо) централним властима. Дипломатички се сврстава у категорију илама (*i'lām*) – судских извештаја са предлогом за решење проблема које кадија или његов заступник, наиб, упућују вишим инстанцама власти.¹⁷

Процедура издавања дозволе зависила је од обима посла. За мање поправке дозволу је обично издавао највиши државни орган дотичног подручја – валија. За веће грађевинске интервенције поступак је био знатно дужи и сложенији. Најпре се тражила законска основа тј. правно мишљење (фетва) о томе да ли је поправка цркве у складу са шеријатом. Затим би кадија на лицу места утврдио потребан обим радова, након чега би валији поднео молбу за издавање дозволе. Овај би кадијину молбу, уз свој предлог, проследио централним властима. По доношењу позитивног решења у престоници, односно издавања фермана, валија би издао своју бујрулдију да је поправка цркве одобрена. На основу тога би кадија

¹⁴ Н. Радосављевић, *Православна црква у Београдском пашалуку 1766–1831 (управа Васељенске патријаршије)*, Београд 2007, 372. У Шабачкој нахији оштећене цркве и манастири су постепено обнављани. Најпре је 1756. обновљен манастир Каона. Обнављање Чокешине завршено је 1786, у време митрополита Јоакима (Р. Тричковић, *Шабац и његова нахија од 1740. до 1804. године*, у: *Шабац у прошлости I*, Шабац 1970, 362–363).

¹⁵ О. Зиројевић, *Цркве и манастири на подручју Пећке патријаршије до 1683. године*, Београд 1984, 21.

¹⁶ İstanbul, Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Gayr-i Müslimler Dinî ve Hayrî İşler Kalemî Belgeleri (A.DVN.KLS) dosya 1, vesika n. 37.

¹⁷ Иако је сâм документ насловљен као маруз (*m'arûz*, поднесак, извештај) не може се сматрати обичним марузом управо зато што садржи кадијин предлог за решење проблема. Опширније о иламу, марузу и другим документима в. Д. Бојанић-Лукач, Т. Катић, *Османска документа о продаји турских имања кнезу Милошу Обреновићу*, Мешовита грађа 26 (2005) 93–99.

саставио документ којим обавештава владика и остале да је ферманом и бујрулдијом поправка цркве одобрена.¹⁸

По завршетку радова, на лице места је излазила за то посебно формирана комисија, која је утврђивала да ли је поправка извршена у складу с постављеним условима. Комисија је састављала извештај и подносила га кадији, а овај би га, уз своје мишљење, проследио валији. Управник провинције би затим издао бујрулдију којом се потврђује да је дотична поправка у складу са законом и да нико нема права да врши додатне провере.¹⁹

У случају цркве у Црној Бари, јасно је да је дошло до неслагања међу члановима комисије, по свему судећи због покушаја мубашира – инспектора кога је поставио београдски везир, да изнуди мито. Наиме, још пре него што је комисија саставила заједнички извештај о поправкама црнобарске цркве, он је послао валији своје издвојено мишљење да је црква проширена и подигнута у односу на првобитно стање.²⁰ С обзиром да је београдски везир након тога издао наредбу да се приведу становници села Црна Бара и других околних села, јасно је да је стао на страну свог мубашира. Кадија Шапца је у овом случају морао да се обрати и централним властима јер је претила опасност да људи, у страху од затвора и других казни, напусте своја села.²¹

¹⁸ О. Зиројевић, *нав. дело*, 27.

¹⁹ Исто, 28.

²⁰ О сличним примерима злоупотреба мубашира в. исто, 29.

²¹ Локалне кадије су често биле принуђене да се обраћају директно Порти, реагујући на препреке које су локалне власти постављале приликом обнове цркава. R. Gradeva, *Ottoman policy towards Christian church buildings*, *Études balkaniques* 4 (1994) 23.

* * *

М'arūz-ı abd-i dā'ī-i devletleridir ki

Böğürdelen kal'asında sākin ulemā ve sulehā ve serdengeçdi ağaları ve ālemdārān ve ocak ihtiyarları ve sā'ir tavāif-i askeriye ve alāka ashābları bā-cem'ihum Meclis-i şer'a gelüp takrīr-i kelām eylediler ki Kara Bara karyesinde [2] ta'mīr ve termīm olunan kenisanın keşf-ü-teftīşi bābında bundan çend-rūz mukaddem buyuruldu-ı hazret-i velīyy-ün-ni'amī sādır ve ta'yīn buyurulan mübāşir ma'rifetile ve ma'rifet-i şer' ve zābitān ve cümle [3] ittifākile kenisa-i merkūme mahallinde keşf ve hey'et-i asliyyesinden ziyāde tevsī' ve terfī'i zāhir olmayub vaz'-i kadimesi üzre vālī-i sābık buyuruldı ile ancak ba'zı yerleri [4] termīm ve bilā muhdes olduğu hākk-i pāy-i velīyy-ün-ni'amīye i'lām olunmuşiken mübāşir-i mumāileyh hevā-yı nefsanīyyesine tābi' ve cümlemizi tekzīb sevdāsile hafiyeten tahrīrātını tesyīr ve karye-i mezkūre ile civār [5] karyelerinin söz sāhibleri ihzārlarına tekrār buyuruldu ısdār itmekle fukarā-yı ra'ıyyet havfa tābi' ve kararlarını semt-i firāra tebdīl ve perīşān olacakları emr-i bedīhī olmağla [6] bu husūda fukarā-yı ra'ıyyetini ihzārı afv ve safh olınmak niyāzında olduğımızı Divān-i Belgrad'a i'lām idivir diyü istidā veistirhām itmelerile fi'l-hakīka kenisa-i merkūme mukaddemā [7] ma'rifet-i şer' ve mübāşir ve cümle ma'rifetlerle keşf olındıkda ta'mīrlerinde zerre kadar tevsī' ve terfī' ve muhdes nesnesi bulunmadığı bu fakīrin 'ilmi dahi muhīt olmağın vākī'ü'l-hāl bi't-tazarru' [8] ve'l-ibtihāl huzūr-ı āsafānelerine i'lām olındı. Bākī emr ü fermān Dergāh-ı mu'addelet unvanındır. Hurrire fi'l-yevmi'l-āşir min Recebi'l-ferd li-sene hamse ve tis'in ve mi'e ve elf (10. Receb 1195.)

Ed-dā'ī li'd-devām-i ömr ü devletiküm el-ālī

Mustafā Kürkçü-zāde el-kādī bi-kazā-i Böğürdelen

Превод

Извештај слуге који се моли за Ваше превасходство је следећи:

Становници тврђаве Шабац, улема и правоверни, аге серденгечтија²², заставници, ветерани јаничари и остали родови војске, као и власници читлука²³, дошли су сви заједно на шеријатски суд и изјавили:

²² Припадници јаничарског оцака задужени за најопасније ратне задатке.

²³ У оригиналу *alāka ashābları*, особе које имају интерес, заинтересована лица. Термин се односи на поседнике земљишта или другог непокретног добра са тапијом, најчешће власнике читлука тј. читлук сахибије.

„Пре извесног времена издата је бујрулдија Његове екселенције добротинитеља [београдског везира] у вези провере и процене поправки цркве у селу Црна Бара. Тада је, под надзором за то одређеног мубашира, у присуству кадије, забита и у договору са свима осталима, на лицу места извршена инспекција речене цркве. Утврђено је да у односу на првобитни облик није ни проширена нити подигнута у висину. У складу са старим уговором²⁴ и са бујрулдијом бившег валије, само су неки делови поправљени и ништа ново није додато.

И док смо се спремали да о томе обавестимо добротинитељев „прах под ногама“²⁵, горепоменути мубашир је злонамерно, са жељом да све нас представи лажовима, тајно послао своје извештаје, после чега је поново издата бујрулдија, овај пут да се приведу људи из реченог села [Црна Бара], као и из околних села. Када је заповест обзнањена, сирота раја, обузета страхом, одлучила је да крене путем бекства и да се растури, па ми одмах о томе извештавамо београдски Диван и преклињемо га да одустане од привођења сироте раје.“ Тако рекавши, поднели су молбу и затражили правду.

Истина је да речена црква није ни за мрву проширена нити повишена приликом поправки, што је већ раније утврђено под надзором суда, мубашира и свих осталих. Пошто према сазнању овог сиромаша [шабачког кадије] ништа ново није дограђено, понизно и скромно се обавештава Ваше везирско присуство о правом стању ствари. Што се тиче осталог, заповест и ферман припадају Праведној Порти.

Написано на десети дан јединственог Рецепа године хиљаду сто деведесет и пете. (2. 07. 1781.)

Онај који се моли за Ваш дуг живот и највећу срећу Мустафа Турчизаде, кадија Шабачког кадилука.

²⁴ Мисли се на такозвани „Омаров договор са сиријским хришћанима“, који исламска традиција приписује халифи Омару I (634–644) или Омару II (717–720), а који представља оквир за регулисање односа између муслиманске државе и њених хришћанских поданика. Четири сунитске правне школе различито су интерпретирале и тумачиле одредбе горепоменутог уговора. Абу Ханифа, утемељивач ханефитске правне школе, владајуће у Османском царству, дозвољава обнову оштећених цркава и синагога под одређеним условима. На основу тог става су османски шејхулислами издавали позитивне фетве за поправке немуслиманских богомоља. Опш. в. R. Gradeva, *nav. delo*, 16–17, 24–25; O. Зиројевић, *нав. дело*, 15, 20.

²⁵ Уобичајена фраза која се користила као израз поштовања и понизности.

Srđan Katić, Tatjana Katić, Radomir J. Popović

**RESTORATION OF THE CHURCH
IN THE MAČVA VILLAGE OF CRNA BARA IN 1781**

Summary

The document that we present here is housed in The Ottoman Archives of the Prime Minister's Office in Istanbul (İstanbul, Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Gayri Müslimler Dinî ve Hayrî İşler Kalemi Belgeleri (A.DVN.KLS) dosya 1, vesika n. 37). That is the report of the kadi of Šabac relating to the restoration of the church in the Mačva village of Crna Bara compiled on 2 July 1781. It is diplomatically classified into the category of *ilams* (*i'lām*) – court reports with the proposal to solve a problem, submitted by a kadi or his representative naib to higher authorities. The procedure of the permit issuance depended on the scope of the work. The permit for smaller repairs was usually issued by the vali – the highest state authority for a particular area. Upon the completion of works, a commission would go to the scene, draw up a report and submit it to the kadi. The kadi would forward it, along with his opinion, to the vali. The governor of a province would then issue the *buyruldi* confirming that the repair was in line with law and that no one had the right to make additional inspections. In the case of the restoration of the church in Crna Bara, members of the commission disagreed because the mubashir, appointed by the Belgrade vali, tried to extort a bribe. Namely, even before the commission prepared a joint report on repairs of the church in Crna Bara, the mubashir sent to the vali a separate opinion that the church was expanded compared to its previous state. As the Belgrade vizier then ordered that the inhabitants of Crna Bara and the surrounding villages be apprehended, it is clear that he sided with his mubashir. In this case, the kadi of Šabac had to address the central authorities as the danger loomed that people would leave their villages, fearing prison and other punishments.

The church in Crna Bara is one of the oldest churches in Mačva. It existed in the 18th century, as attested by this Ottoman document as well. The Turks destroyed it at the time of the First Serbian Uprising on 4/16 May 1809. After the Second Serbian Uprising in 1815, instead of Crna Bara, a church was built in the neighbouring village of Glogovac, where the priests from Crna Bara served during the 19th century. The present-day church in Crna Bara is dedicated to the Ascension of the Lord and was officially consecrated in 1927.

Keywords: ilam, 1781, church, Crna Bara, Mačva, vali, kadi.

Чланак примљен: 30. 04. 2016.

Чланак коначно прихваћен за објављивање: 04. 08. 2016.

